

לפרשת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תנח
ערש"ק פרשת קרח ה'תשע"ד

סברת משה שדתן ואבירם לא "חטאו"!

מה הקשר בין טעותו של קורח לענין המרגלים?

בדין תערובת תרומה יבש ביבש

אין לחדש סברות של מרה שחורה

אור
החסידות

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת קרח, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תנח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States ארץ הקודש
1469 President St. ת.ד. 2033
#BSMT כפר חב"ד 6084000
Brooklyn, NY 11213 03-738-3734
718-534-8673 הפצה: 08-9262674
www.likras.org • Likras@likras.org

נרפס באדיבות

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

מדוע סבר משה שדתן ואבירם לא "חטאו"?

מדוע הובא המשל ממלך שסרחה עליו מקצת מדינה, רק לגבי קרח, ולא לגבי סדום ועמורה? / מהו החילוק בין קרח לדתן ואבירם במחלקותם על משה ואהרן? / מהו החילוק בין "חטאו" של אדם אחד, ל"סרחון" מקצת המדינה? / ביאור נפלא בלימוד זכות של משה אפילו על דתן ואבירם

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג שיחה א' לפרשתנו)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

טענת קרח ותשובת משה ע"פ פנימיות התורה

תשובת משה למרגלים הביאה לטעותו של קרח / החיות שבנ"י מקבלים מהנשיא היא בכל הפרטים, ולא רק בענייני רוחניות / מעלתו של משה גם בקיום המצוות המעשיות / מעשים טובים – ומאירים

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד שיחה לפרשתנו)

יז. פנינים.....

דרוש ואגדה

יז. חידושי סוגיות.....

כפלוגתת תנאי בדין תערובת תרומה יבש ביבש

יקשה בטעם ר"י דתאנים שחרות מעלות את הלבנות אף שלא נתערבו ממש זב"ז, וכן בטעם ר"ע שתלה בדיעת האדם ולא במציאות / יסיק דאיפליגו בגדר תערובת יבש ביבש אם היינו תערובת בחפצא (כלח בלח) או דעיקרו הוא תערובת בדיעת הגברא / יבאר דע"פ הירוש' דעת ר"ע הוא גדר שלישי בתערובת – ספק בדיעה הגורם חלות בהחפצא

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח שיחה א' לפרשתנו)

כב. תורת חיים.....

כה. דרכי החסידות.....

מדוע סבר משה שדתן ואבירם לא "חטאו"?

מדוע הובא המשל ממלך שסרחה עליו מקצת מדינה, רק לגבי קרת, ולא לגבי סדום ועמורה? / מהו החילוק בין קרת לדתן ואבירם במחלקותם על משה ואהרן? / מהו החילוק בין "חטאו" של אדם אחד, ל"סרחון" מקצת המדינה? / ביאור נפלא בלימוד זכות של משה אפילו על דתן ואבירם

בפרשתנו מסופר על דברי הקב"ה למשה ואהרן – בנוגע לקרח ועדתו: "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע"; ועל זה אמרו משה ואהרן: "א-ל אלקי הרוחות לכל בשר, האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף". ומפרש רש"י (ולהעיר, שבדפוסים באו דברי רש"י בתור שני 'דיבורים' נפרדים, אולם כד דייקת שפיר הרי הוא 'דיבור' אחד ארוך, כמוכח למעיין. וכן משמע בדפוס ראשון ושני ובכת"י):

"א-ל אלקי הרוחות – יודע מחשבות. אין מדתך כמדת בשר ודם, מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא, לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם, אבל אתה, לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא – 'האיש אחד' הוא החוטא, ואתה 'על כל העדה תקצוף'; אמר הקב"ה: יפה אמרתם, אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא".

ומקור דבריו הוא במדרשים על אתר – מדרש תנחומא ומדרש רבה, וז"ל: "מלך בשר ודם שמרדו עליו בני המדינה. . אם הם עשרה או עשרים מהם, משלח להם לגיונותיו ועושה ממנו אנדרלמוסיא ומסייף הטובים עם הרעים, לפי שאינו מכיר בהם מי מרד ומי לא מרד, מי כיבד את המלך ומי קללו, אבל אתה יודע מחשבותיו של אדם. . ואתה יודע מי חטא ומי לא חטא, מי מרד ומי לא מרד. . אמר להם הקב"ה: יפה אמרתם, אני מודיע את הדבר מי חטא ומי לא חטא".

אך כמה שינויים בין המדרש לרש"י:

א) המדרש מדבר בכל דבריו באותו הענין – חטא של מרידה במלך: "מלך בשר ודם שמרדו עליו . . שאינו מכיר בהם מי מרד ומי לא מרד . . אבל אתה . . יודע מי חטא ומי לא חטא, מי מרד ומי לא מרד"; אך רש"י משנה בלשונו מרישא לסיפא, וכתב: "מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא" – פתח ב"סרחון" וסיים ב"חטא".

ב) במדרש מדבר בכמה אנשים "רעים" שראויים לעונש: "מלך בשר ודם שמרדו עליו בני המדינה . . עשרה או עשרים מהם . . ומסיף הטובים עם הרעים"; אך מלשון רש"י נראה שהחוטא הוא רק אדם אחד – "מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא" (בלשון יחיד).

ג) במדרש איתא שהקב"ה אמר למשה ואהרן: "אני מודיע את הדבר, מי חטא ומי לא חטא; אמנם רש"י הוסיף וכתב: "אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא" – היינו, שלרש"י החידוש הוא (לא רק בזה שהקב"ה יודיע לרבים, אלא) גם בזה שהקב"ה עצמו "יודע" מי חטא ומי לא חטא.

ב. ויש לבאר שיטת רש"י – בדרך "פשוטו של מקרא" (ובנוגע לשיטת המדרש – יש להאריך. ואכ"מ), ובהקדים הקושי מצד הסברא (בכל הבא לקמן – ראה גם במפרשים על אתר: רמב"ן. ראב"ע. ספורנו. פי' מהרז"ו על המדרש):

לכאורה, גם מלך בשר ודם, אם הוא רק מושל בצדק ויושר – לא יעניש אנשים רבים בגלל חוטא אחד, אלא יחקור וידרוש ויברר מי הוא החוטא. ואפילו אם אי אפשר לברר מי הוא החוטא, הרי לא מסתבר שיעניש מלך ישר את "כולם" בגלל חטא פרטי!

זאת ועוד:

גם אם משל זה צודק הוא לגבי מלך בשר ודם – מה התועלת שבו להבנת טענת משה ואהרן להקב"ה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף"? וכי מה חסר בהבנת דבריהם כפשוטם, שלכן יש צורך להוסיף המשל מ"מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה"?

ולהעיר, שלכאורה טענה דומה לטענת משה ואהרן כאן מצינו כבר בדברי אברהם אבינו (וירא יח, כג). שאמר להקב"ה בנוגע לסדום – "האף תספה צדיק עם רשע"; ואעפ"כ, לא מצינו שיביאו שם משל זה, ומשמע איפוא שהענין מבואר היטב גם לולי המשל.

ג. וביאור הענין:

לפני כן מספר הכתוב (טז, יט) – "ויקהל עליהם קרח את כל העדה", ומפרש רש"י: "הלך אצל השבטים ופיתה אותם, כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כולכם . . עד שנתפתו כולם".

והיינו, שקרח הוא אשר פיתה את כולם ומשכם בדבריו שהוא מתכוון לטובתם כו', עד שהכניסם

בעובי הקורה והביאם להתלונן על משה ואהרן. והוא הדבר בנוגע לראשי המשתתפים בהמחלוקת, שהם "דתן ואבירם" ועוד משבט ראובן, שכבר פירש רש"י (בתחילת הסדרה) ש"בשביל שהי' שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה, שכן לקהת ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלוקתו" – והיינו שהשתתפותם במחלוקת באה עי"ז שקרח פיתה אותם.

[ואף שבוודאי אין לו לאדם להצדיק את עצמו בהתנצלות זו, שאין הוא האשם בזה שעשה דבר שלא כהוגן היות שנתפתה לזה על ידי מישהו אחר (וראה בראשית ג, א ואילך ובפרש"י שם, יד) – כי צריך האדם להתרחק מן הרשע, וגם להיות חזק בדעתו מבלי להתפעל מפיתויים – עם כל זה הרי בפועל לא נחלקו על משה ואהרן אלא בהשפעתו של קרח].

וזהו שהביאו משה ואהרן משל מ"מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה" (ראה לעיל ס"א בדיוקים מס' א-ב) – היינו, שיש כאן אמנם אנשים רבים השותפים למעשה בלתי רצוי ("מקצת מדינה"), אבל אין זה נחשב להם ל"חטא" של ממש, מחמת שלא התכוונו למרוד בהמלך, אלא רק שהנהגתם היתה "סרוחה" – באופן המאוס אצל המלך (כפירוש הפשוט בתיבת "סרוחה");

אמנם מי שהתחיל את הענין והסיתם והביאם לידי "סרחון" זה – הרי הוא "חוטא" ממש במרידה נגד המלך, וזהו שדייק רש"י ש"החוטא" הוא אחד בלבד, כי שאר המשתתפים אינם "חוטאים" ממש ורק ש"סרחו".

ד. ומעתה יתבאר התועלת בהמשל שמביא רש"י:

במצב כזה, שבו יש כמה וכמה ש"סרחו" – אבל רק אחד מהם הוא "החוטא" ממש, שהוא נתכוון למרוד והוא הסית את כולם כו', שפיר יש סברא להעניש את כולם, שהרי בפועל כולם השתתפו ב"סרחון".

וזהו שאמרו משה ואהרן, דאין-הכי-נמי וכן הוא בהנהגת "מלך בשר ודם" (אפילו מלך צדיק וישר), שכיון ואינו יודע מי הוא זה שהתחיל בכל הענין והוא "החוטא" האמיתי, הרי הוא מעניש את כל מי שהשתתף במעשה;

אבל שונה הדבר אצל הקב"ה, ש"לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא" – ואם כן, למה ייענשו כל אלו שנמשכו אחריו ו"סרחו", באותו חומר הדין כמו "החוטא" העיקרי עצמו?!

ה. ועל טענה זו השיב הקב"ה, שיש בה ממש – "יפה אמרתם"; והיינו, שצודקת הטענה כי לא כל מי שנשתתף במעשה החטא צריך להיענש בכל חומר הדין כמו "החוטא" העיקרי, ויש להבדיל בין מי שנשתתף למרוד ובין מי שרק "סרח".

אך בנוגע לפועל, אומר הקב"ה – "אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא", והיינו, שיש כאן פרט

לקראת שבת

שדוקא הקב"ה יודע את אמיתתו (ראה לעיל ס"א דיוק מס' ג):

משה ואהרן סברו, כי יש רק "חוטא" עיקרי אחד, שהוא האשם בכל ה"סרחון" – והוא קרח בלבד; ועל זה השיב הקב"ה, שאינו כן: לא קרח בלבד הוא "החוטא" אלא גם דתן ואבירם. וזהו שממשיך מיד (טז, כד): "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם" – ששלשתם "חוטאים" הם, משא"כ שאר העדה שרק "סרחו".

[ובנוגע להמאתים וחמשים איש – הרי זהו ענין בפ"ע, שמתו על ידי הקטורת שהקריבו, ובדוגמת נדב ואביהוא כו' (ראה פרש"י יז, יג). ואכ"מ].

ו. ויש ללמוד מדברי רש"י הוראה בעבודת ה':

לפנ"ז מסופר בפרשה כיצד ענו דתן ואבירם בעזות גדולה למשה רבינו, כאשר שלח לקרוא להם (טז, יב ואילך. וראה מ"ק טז, א) – דבר המורה על כך שהשתתפותם במחלוקת היא באופן של "חטא" ממש, ולא רק "סרחון"; ואעפ"כ, דן אותם משה לכף זכות ואמר להקב"ה "האיש אחד יחטא", שסבר שרק קרח הוא האשם ותו לא (כנ"ל ס"ה)!

ומזה ההוראה עד כמה צריך כל אחד לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו – לדון את חבריו לכף זכות, ואפילו כשהנהגת חבריו היא באופן השולל לכאורה כל לימוד זכות, בכ"ז עליו להפך בזכותו וכתוצאה מזה גם יעשה כל התלוי בו להחזירו ולהעמידו בדרך הישרה.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

גידול הפרחים במטה אהרן

פרח מטה אהרן ג' ויוצא פרח ויצין
ציץ ויגמול שקדים
ציץ – היא חנטת הפרי כשהפרח נופל
(ז', כג. רש"י)

יש לעיין, דבשלמא לפי האברכנאל ש"המנהג הטבעי כי כאשר יראו השקדים נופל הפרח, אבל מכח הנס היו הפרח והציץ וגם השקדים והעלים תמיד יחד" הנה זה שעשה הקב"ה שיגדלו פרחים נוסף לשקדים הי' כדי להגדיל הנס.

אך לדעת רש"י שפי' "ציץ" – היא חנטת הפרי כשהפרח נופל", והיינו שיגדול השקדים מהמטה הי' בסדר טבעי, הרי גם בצמיחת השקדים בלבד הי' ניכר הנס, ומדוע הוצרך גם ל"ויוצא פרח"?

ויש לבאר בזה, דהנה, לאחר שנבלעו קרח ועדתו, כבר ידעו בני"י שכל מעשי משה ומיניויו היו ע"פ הדיבור, והסכימו שבאהרן בחר ה' להיות כה"ג, רק תלונתם היתה שאהרן מצ"ע אינו ראוי לזה, ואין הוא מנושא מכל העם, וא"כ "מדוע תתנשאו גו".

ולכן עשה הקב"ה שהמטה יפרח ויגמול שקדים:

ללמדנו, שמחד גיסא, הנה כמו שמטה לבד אינו יכול להוציא שקדים, וזהו רק מצד רצונו של הקב"ה, כמו"כ מינוי אהרן הי' מבחירתו של הקב"ה לבדו;

אך מאידך, גידול השקדים הי' גם באופן טבעי, שקודם פרחו הפרחים, ורק לאחר"ז "כשהפרח נופל" הוכר הפרי, וכמו"כ לאחר שבחר הקב"ה באהרן נעשתה הכהונה טבע אצלו, וה"ה מנושא על כל העם מצד טבעו.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ג עמ' 113 ואילך)

טעם בליעת בני קרח באדמה

ותפתח הארץ את פי' ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש . . ויאבדו מתוך הקהל
(טו, לב-ג)

כאן נאמר על בני קרח שנבלעו עמו, ואילו בפרשת פינחס (כו, יא) נאמר: "ובני קרח לא מתו". ומפרש רש"י (שם): "הם היו בעצה תחילה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם. לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם".

ולכאורה תמוה ביותר: אם הם חזרו בתשובה – למה בכלל נבלעו, ובאם לא – במה זכו שנשארו בחיים.

והביאור בזה:

אכן ודאי שבני קרח חזרו בהם ממחלוקתם ועשו תשובה, דבלעדי זה אין להם שום זכות, אלא שלא הראו זאת בגלוי ובחיצוניות אלא שבו רק בסתר ליבם, וכדויק לשון רש"י (שם) "הרהרו תשובה בלבם".

אשר על כן, נתקיים בהם מידה כנגד מידה: כיון שלעיני הרואים עדיין החזיקו במחלוקת, ע"כ כשנענשו לעיני כל ישראל נבלעו יחד עם בעלי המחלוקת באדמה. אך בפועל כיון שהרהרו תשובה בליבם, לא היה עליהם דין מיתה ולכן "נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם".

ומעתה ידויק לשון הפסוק "ויאבדו מתוך הקהל", דלכאור' מה חסר בהלשון "ויאבדו" סתם. ולפי הנ"ל שפיר, דבני קרח לא מתו ונאבדו מן העולם. רק כיון ש"הקהל" חשב שהם במחלוקת ומגיע להם עונש כאביהם, ע"כ (רק) "מתוך הקהל" הם נאבדו. ומטעם זה חיכתה התורה לספר ש"בני קרח לא מתו" רק בפר' פנחס, בה אווזים כשכבר 'כלו מתי מדבר' (רש"י חוקת פרק כ, כב), וכל הדור שהיה חי בשעת מעשה כבר אבד מן העולם, דאז שוב אין עוד צורך להחזיקם בגיהנם.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ג עמ' 170)

טענת קרח ותשובת משה ע"פ פנימיות התורה

תשובת משה למרגלים הביאה לטעותו של קרח / החיות שבנ"י מקבלים מהנשיא היא בכל הפרטים, ולא רק בענייני רוחניות / מעלתו של משה גם בקיום המצוות המעשיות / מעשים טובים – ומאירים

איתא בברייטא דסדר-עולם: "אחר מרגלים היתה מחלוקתו של קרח ובליעתו, שנאמר: אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש וגו'". וצריך ביאור: מאיזה טעם המתין קרח עד אחרי מעשה המרגלים כדי לחלוק על משה?

דהרי, ציווי ה' להעביר את הכהונה מהבכורות אל אהרן ובניו, היה בשעת מתן תורה, או משהוקם המשכן; כל זאת זמן רב קודם חטא המרגלים (מתן תורה היה יותר משנה קודם חטא המרגלים, והקמת המשכן כו"כ חדשים לפני"כ), ומדוע היה צריך קרח להמתין במחלוקתו על הכהונה עד לאחרי תשעה באב?

אפילו באם נאמר שעיקר המחלוקת היתה על נשיאות אליצפן בן עוזיאל, שנתמנה נשיא על בני קהת² – הרי גם היה תקופה ארוכה קודם חטא המרגלים: כשמנו את בני ישראל בראשון באייר כבר נתמנה אליצפן לנשיא, ומאז עד אחרי חטא המרגלים עברה תקופה של כמה חדשים.

(1) רבא פ"ח. הובא ברשב"ם ותוס' בבא-בתרא קיט, א.

(2) כמבואר במדב"ר ותנחומא ריש פרשתנו. הובא בפרש"י עה"ת.

אם-כן, על כרחך מחלוקת קרח קשורה ותלויה במעשה המרגלים.

טענת המרגלים הייתה, ע"פ פנימיות התורה³, שצריך לעמוד בהבדלה וניתוק מן העולם; ומשום כך רצו שבני-ישראל ישארו במדבר – כך העולם לא יפריע אותם מתורתם ועבודתם ודביקותם בקב"ה. ותשובת משה רבינו היתה ש"המעשה הוא העיקר" והעליה הכי גדולה היא ע"י קיום רצונו של הקב"ה במצוות מעשיות.

והנה, ההפרש בין תורה למצוות הוא, שבתורה שעניינה הבנה והשגה – יש בוודאי חילוקי מדריגות בין איש לרעהו; משא"כ בעשייה הגשמית של המצוות – כל ישראל שווין לטובה: הפעולה הגשמית של הנחת התפילין שווה לגמרי בין משה רבינו לפשוט שבישראל.

וזו הייתה טענת קרח: בוודאי שבלימוד התורה עומדים משה רבינו ואהרן הכהן בדרגה הכי גבוהה שלא בערך לכלל ישראל – משה בעצמו קיבל תורה מסיני, הראשון שקיבל ממשה זה אהרן ואח"כ בני אהרן⁴, ורק אחרי שקיבלו הזקנים שמעו כלל ישראל את התורה;

אבל כעת שמחשבת המרגלים נכזבה, וידעו הכל שהעיקר הוא מעשה המצוות בגשמיות: "כל העדה כולם קדושים" – בזה כולם בשווה, ואם-כן "ומדוע תנשאו על קהל ה'?"⁵!

עוד טענו נגד המלוכה של משרע"ה: הקשר של אנשי המדינה עם המלך אינו בשווה לכל קשר אחר, ולדוגמא הקשר שבין תלמיד לרבו. המלך הוא מקור החיות של כל העם, וכל אנשי המדינה מקבלים חיותם ממנו בכל ענייניהם – שלכן "מאן דמחוי במחוג קמיה מלכא חייב מיתה"⁶, אם רק עושה תנועה חיצונית של מרידה במלכות – כבר מאבד את כל קיומו וחיותו⁷.

(3) נתבאר בארוכה ב"ינה של תורה" דשבוע העבר.

(4) כמבואר כ"ז בעירובין נד, ב.

(5) וזוהו תתישב תמיהה נוספת: הלא קרח ועדתו היו בעצמם "חמישים ומאתים נשיאי העדה" – ומדוע טענו נגד ההתנשאות בשעה שהם עצמם היו מנושאים ומרוממים מעם, ובוודאי לא התכוונו לוותר בכך על התנשאותם, כמרומו בתשובת משרע"ה "ובקשתם גם כהונה", ומהי טענתם נגד התנשאות משרע"ה?

אלא שטענתם לא הייתה נגד עצם עניין ההתנשאות – דבוודאי ישנם חילוקי מדריגות בין בני, ובעלי המדריגה הגבוהים יותר עומדים למעלה יותר וראויים להנהיג את הפשוטים יותר. אבל התנשאות כמו של משה ואהרן – שהם לגמרי מסוג אחר ושלא בערך מכלל ישראל, זאת לא! כלומר: חילוקי מעמדות בתוך עם ישראל, כשבאופן כללי אחד קצת יותר גבוה מרעהו, זאת אפשר לקבל; אך שיש את כלל ישראל – וכנגדם את משרע"ה, חילוק עיקרי שכזה – שנובע אך ורק מלימוד התורה וכוונות המצוות – לא יכול להיות, כי העיקר הוא מעשה המצוות שבו כולם שווים.

(6) חגיגה ה, ב.

(7) לכן כל המורד במלך ישראל יש למלך רשות להורגו (רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח), כי העונש הוא לפי ערך הפגם (תניא פכ"ד), והמלוכה (ומרידה בה) נוגעת בכל מציאותו, עד לעצם חיותו.

לקראת שבת

משא"כ ברב ותלמיד, אזי רק "המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה" – רק אם הוא פוגע באותו עניין שבו הוא קשור לרבו (לימוד והוראת הלכה) רק אז הוא מתחייב בנפשו.

וכך היה גם אצל משה רבינו: בני-ישראל קיבלו ממשה, ע"י התנשאותו עליהם, לא רק השגות נעלות בתורה, אלא גם את העניינים הכי פשוטים כלחם ומים, גם אותם קיבלו ממשה רבינו⁸.

[ובדרך זו הוא גם באתפשותא דמשה שבכל דרא ודרא⁹, אצל הנשיאים ראשי בני ישראל¹⁰, שכל אנשי דורם¹¹ מקבלים את כל חיותם באמצעות הנשיאים¹²].

ועל זה טען קרח: "כי כל העדה כולם קדושים" – באותם עניינים שבהם כולם בשווה, וכולם קדושים, כבקיום המצוות המעשיות, בזאת "ומדוע תתנשאו", מדוע גם דברים אלו חייבים לבוא מכוחו של משה רבינו?!

ומה באמת השיב משה לקרח וכל עדתו? טענת קרח הייתה כאמור ש"אם כל העדה כולם קדושים" ומעשה המצוות הוא העיקר – איזה מקום יש להתנשאות; כשמשה ציוה "קחו לכם מחתות" הוא לכאורה הראה רק שהצדק אינו עם קרח, אבל הוא לא ביאר מדוע אין הצדק איתו.

ובזה יש לבאר העניין, דאף שמלך בן מלך שהיתה מחלוקת עליו מושחין אותו (רמב"ם שם ספ"א), ובכ"ז לא מצינו אשר משחו את רחבעם אף שהיה עליו מחלוקת ירבעם (ועוד – שהיתה מאושרת ע"י אחיה השילוני) – והוא לפי שהמחלוקת עליו היתה אחרי שישב כבר על כס מלכותו, ואז אינה צריכה משיחה – לפי שבישב על כסא מלכותו, כל העם קנויים לו בכל עצמותם, והמחלוקת אינה אלא בכוחות הגלויים (כלומר: בפנימיות כולם מקבלים חיותם ממנו, וע"ז אין הוא צריך משיחה, שכבר קנה מלכותו – וכל המחלוקת היא רק בחלקים החיצוניים של נפשם). שלכן, גם המורד במלך וכבר פרק עולו (וא"כ לכאורה במה הוא קשור למלך) – מ"מ יש רשות למלך להורגו – כי גם בו נוגעת המלוכה בכל מציאותו.

8) ולכן כשאמר משה (במדבר יא, יג) "מאין לי בשר", שלא יכול לצמצם עצמו בהשפעת הבשר (ראה לקוטי-תורה בהעלותך לא, ד), אמר לו הקב"ה (שם טז) "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם גו'" שהשפעה צריכה להיות מרווח של משה דוקא, להיות הוא המשפיע בדורו.

9) ת"ז תס"ט. וראה ב"ר פנ"ו, ז.

10) כי כל ישראל הן קומה אחת שלימה, וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף – תניא פנ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי הדור, וגם בענייניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרנים מהמוח שבראש. וראה תניא פ"ב. לקוטי-תורה שיר-השירים לה, ד.

11) גם הפושעים ומורדים בהם (תניא פ"ב), כי מכיון שהם ראשי בני ישראל, הרי חיות כל האיברים מוכרח להיות נמשך מהראש דוקא.

12) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בספר קהלת-יעקב (לבעהמ"ס מלא הרועים) מערכת "רבי", ש"נשיא" הוא ר"ת "ניצוצו של יעקב אבינו": היתרון דיעקב אבינו על אברהם ויצחק, אשר ענייניהם דאברהם ויצחק לא נמשכו בכל יוצאי חלציהם, שהרי אברהם יצא ממנו ישמעאל ויצחק יצא ממנו עשיו. משא"כ ביעקב (אשר שופריה מעין שופריה דאדם הראשון (ב"מ פד, א. זח"א לה, ב) שכל הנשמות היו כלולות בנשמת אדם הראשון) מטתו של ימיה: וכן נשיאי ישראל, ענייניהם נמשכים בכל אנשי דורם.

וכשם שבנוגע אנשי דורם ההמשכה נוגעת בכל ענייניהם ועד לעצם מציאותם כנ"ל, כן מצד הנשיאים, כל ענייניהם (בתור נשיאים) גם הנעלים ביותר, פועלים על אנשי דורם.

לקראת שבת

יג

אלא מוכרחים לומר שתשובת טענת קרח רמוזה בדברי משה: "בוקר ויודע ה' את אשר לו, ואת הקדוש והקריב אליו"¹³, ופירש רש"י: "את אשר לו – לעבודת לוי, ואת הקדוש – לכהונה. . . היה מתכוין לדחותם שמא יחזרו בהם. . . ומדרשו: "בוקר", אמר לו משה: גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב – כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר¹⁴: ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך¹⁵: ויבדל אהרן להקדישו וגו'".

דהנה שני טעמים אלו, שמביא רש"י, דורשים ביאור:

לפי הפירוש הראשון שהמתין להם למחר "שמא יחזרו בהם" – והלא תשובה יכולה להיות "בשעתא חדא וברגעא חדא"; ואם אינם מתעוררים מיד מניין לו שעד למחר כן ישובו בתשובה – דהוא מן הדברים שאין להם שיעור, אצל אחד התשובה היא מיד בעומדו על עומדו, אצל האחר זה נמשך עד למחר, ולשלישי לוקח הרבה יותר זמן. ומה הענין לחכות עד לבוקר?

ולפי מדרשו: מה היה צריך לחכות למחר כדי להראות את ה"גבולות שחלק הקב"ה בעולמו" – מספיק לחכות עד הערב, ומיד יראו את הגבול שבין היום ובין הלילה?

וכשיתבאר זה תובן תשובת משה לקרח.

אדמו"ר הזקן מבאר בלקוטי-תורה¹⁶ את הלשון השגור בחז"ל "תשובה ומעשים טובים", ולא "תשובה ומצוות" וכיו"ב. דב"מעשים טובים" – "דהיינו להיות המעשים "טובים ומאירים" באור ה' א"ס ב"ה צריכים להיות בחי' תשובה", "שע"י התשובה יהיו המעשים טובים, שיהיו מאירים כמ"ש את האור כי טוב".

וכמשל אבנים טובות ומרגליות המכוסות בטיט ורפש – שאז אינם מאירות, אף שיש להם את כל התכונות של האבן-טובה; ובכל-זאת צריך לנקות אותם מהלכלוך שנדבק בהם, ורק אז הם יאירו.

וכך מעשה המצוות הם כאבנים טובות, שבעצם ה"ה מאירות, ועניינם הוא להוסיף אור בעולם – ורק שהאדם המקיים אותם שלא מתוך תשובה, אזי הוא מחשיך אורם. כמבואר בספרים שקיום המצוות שלא כדבעי מוסיף כוח בסטרא-אחרא. ולא רק בתורה ומצוות של אדם רשע, אלא אפילו סתם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות שלא לשמה אלא לשם פניות, ה"ה מחשיך את אורם.

וכנראה במוחש שבשעה שחסרה הכוונה הראויה בתורה ובמצוות, אזי יכול האדם לקבל מעצם קיום המצוה ולימוד התורה – גסות הרוח וגאוה. כיון שמרגיש את מעלתו שעמד בניסיון וקיים את

13 פרשתנו טז, ה.

14 בראשית א, ה-ז.

15 דה"א כג, יג.

16 דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג.

המצוה, ובפרט אם קיים אותה בהידור¹⁷. שכל זה הוא ההיפך הגמור של תוכן המצוה: מצוה עניינה הוא "צוותא" וחיבור עם הקב"ה¹⁸, ואילו על גאווה אומר הקב"ה¹⁹ "אין אני והוא יכולין לדור..."

יכול האדם לחשוב: מה נוגע האם המצוות שאני מקיים הם "טובים" ומאירים, או שהם חשוכים. אני אין לי אלא לקיים מצוותו של מקום – הקב"ה ציוה לקיים את המצוות, ואני קיימתי. הקב"ה "נמשך" ע"י מעשה המצוות בכל מצב שהוא, והעיקר הוא המעשה. ומה זה נוגע לי "לשמש את קוני" באם המצוות הם גם "טובים ומאירים" או לאו?

אך בוודאי זו טעות, כיון שרצונו של השי"ת הוא לא רק שיקיימו מצוות, אלא גם איך יקיימו את המצוות. שהרי המטרה והמכוון בקיום המצוות הוא "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"²⁰. ובדירה זו שני פרטים: עצם עשיית הדירה ע"י המעשה הגשמי של קיום המצוות; והיות הדירה מוארת ומתאימה לשכון בה אור ה' – ע"י כוונת המצוה. שהרי דירה חשוכה ומלוכלך אינה מתאימה לשכנתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

וזו היתה תשובת משה: "בוקר ויודע ה'", ובשני הפירושים שברש"י:

א. היה מתכוין לדחותם שמא יחזרו בהם: אף שתשובה אפשר לעשות בשעתא חדא וברגעא חדא, ביקש מרע"ה לרמוז להם שהוא רוצה שיעשו תשובה של "בוקר", של אור המאיר – שכן גם המעשים יהפכו להיות "מעשים טובים" ומאירים.

שהרי גם כאשר התשובה היא מפני יראת העונש, מוחלים מלמעלה על העבירות – אך אמנם אין זה "מאיר", וזדונות לא נעשים כזכיות. ורק כאשר התשובה היא מאהבה – נעשה הכל בבחינת "טובים ומאירים".

ב. א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו: ביקש משה לרמוז על המעלה של המצוות המאירות על המצוות הנמצאות בגלות בתוך הקליפות. שאף שגם את הלילה וגם את היום ברא הקב"ה, ושניהם אמת, "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" – מ"מ הלילה חושך והיום אור.

ובכך נפלה הטענה "כי כל העדה כולם קדושים": כל יהודי הוא קדוש, וכל מצוה קדושה – אבל זה

17) בעולם ובפנימיות גם כשמקיימים שלא לשמה ה"ז תורה ומצוות. וכנפסק בשו"ע שאפילו רשע גמור חייב בלימוד התורה, ובוודאי בקיום כל המצוות – אף שע"ז הוא מוסיף חיות בקליפות, כיון שאח"כ כאשר ישוב אל ה' וירחמנו, ובוודאי שיהיה כן כיון ש"לא ידח ממנו נדח", ואז ניצוצות הקדושה הנמצאים בתוך התורה והמצוות ישובו אל ה' מהקליפות ויאירו; אבל כל זמן שלא עשה תשובה – התורה והמצוות הם כדוגמת אבן טובה המונחת במקום האשפה.

18) כמבואר בלקו"ת בחוקותי מה, ג.

19) סוטה ה, א.

20) תנחומא נשא טז. תניא פל"ו.

יכול להיות בבחינת "לילה", ורק כאשר המצוות נעשים בכוונה ה"ה" טובים ומאירים". ומשום כך: (א) ישנו הבדל גדול, ובאין ערוך, בין המצוות של מרע"ה למצוות של סתם יהודי; ו(ב) צריכים לקבל את כל ההשפעות ממשה רבינו, ואתפשטותא דיליה שבכל דרא ודרא, לא רק בעניינים הנוגעים לעבודת המוח והלב, אלא גם בנוגע למעשה המצוות – שיהיה זה באופן של "טובים ומאירים".

ומכאן אתה למד:

ישנם כאלו הטוענים שמעשה המצוות בפועל אינו נוגע כ"כ, ו"רחמנא ליבא בעי"; אחרים טוענים שדי בקיום המצוות בלבד, אבל לימוד פנימיות התורה ועבודה שבלב זו תפילה בכוונה לא צריך כי המעשה הוא העיקר.

אומרת לנו התורה בפרשיות אלו: שלח – המרגלים חישבו בטעותם את הכוונה לעיקר ושכחו על המעשה, וזוהי טעות אחת. כיון שמעשה המצוות הוא העיקר. אבל גם קרח – מעשה המצוות בלי כוונה וחיות פנימית, גם איננו ע"פ רצונו של הקב"ה.

פנינים

דרוש ואגדה

ונמצא, שאדרכה, כל העילויים והשלימויות
דלעתיד לבוא הם תוצאה מעבודתנו עכשיו.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א עמ' 243)

גם אדם "מלא ספרים" – חייב במזווה

איתא במדרש (במדבר רבה יח, ג. ובכ"מ) שאחד
מהדברים ששאל קרח את משה הי' "בית מלא
ספרים מהו שיהא פטור מן המזווה" וענה לו
משה "חייב במזווה".

ויש לבאר את הדברים בעבודת האדם לקונו:

מי שהוא בעל תורה ו"מלא ספרים" עלול
לחשוב שאדם שלם הוא ואינו צריך להתעסק
גם עם רגשותיו, עם אהבתו ויראתו וכיו"ב.

אך מתשובת משה לומדים, שגם "בית
שמלא ספרים" חייב במזווה.

במזווה ישנן ב' הפרשיות "שמע" ו"והי'
אם שמוע", שבפרשת "שמע" נאמר "ואהבת",
ופרשת "והי' אם שמוע" ענינה יראה (כמבואר
בספרי חסידות).

וכשם שהמזווה שומרת על הבית וכל אשר
בתוכו, כמו כן ב"בית שמלא ספרים", שיש בו
תורה – הנה אם אין בו אהבה ויראה אזי חסר
בענין התורה, כיון ש"אורייתא בלא דחילו
ורחימו לא פרחא לעילא" (תקו"ז ת"י כה),
(ב). וכמאמר חז"ל באבות (פ"ג מ"ט) שרק אם
"יראתו קודמת לחכמתו – חכמתו מתקיימת",
ו"כל האומר אין לו אלא תורה כו' אפילו תורה
אין לו" (יבמות קט, ב).

וזהו "בית שמלא ספרים חייב במזווה",
היינו, שהאהבה ויראה שומרים על התורה,
שתהי' כראוי.

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 329)

העילוי הגדול דהעבודה בזמן הגלות

ושמרו משמרתך

(יה, ג.)

אחרי שכותב הרמב"ם את דיני שמירת
המקדש (הל' בית הבחירה פ"ח) כותב שבשחר
היו הכהנים בודקים את העזרה עם אבוקות של
אור, ומסיים "כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה
חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקים
בנרות הדלוקין שם מערב שבת".

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

יום השבת רומז על ימות המשיח, שאזי יהי'
"יום שכולו שבת" (סוף מס' תמיד), ואזי תתגלה
אור גדול ו"נגלה כבוד ה'".

עלול אדם לחשוב שלגבי הזמן דלעתיד לבוא
והעילוי הגדול שתהי' אז, אין להעבודה בזמן
הזה חשיבות כ"כ, ואין לה תפיסת מקום ח"ו.

אך בהלכה הנ"ל מרומז, שאדרכה, "בלילי
שבת אין בידם אור", והיינו שבזמן "שכולו
שבת" לא תהי' בידם "נר מצוה ותורה אור",
ועל זמן ההוא נאמר "שנים אשר תאמר אין
לי בהם חפץ – אלו ימי המשיח שאין בהם לא
זכות ולא חובה" (קהלת יב, א. שבת קנא, ב).

זה שלעתיד לבוא יתגלה אור גדול לא
תהי' מצד עבודתם בזמן ההוא, אלא אור זה
היא תוצאה מ"נרות הדלוקים שם מערב שבת",
היינו, המצוות "נר מצוה" שהדליקו בערב
שבת, לפני הגאולה – בזמן הגלות.

כי העילוי הגדול דימות המשיח הוא שאז
תתגלה מה שפעלו בני ישראל במשך זמן הגלות,
וכלשון כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא (רפ"ל"ו) "תכלית
השלימות של ימות המשיח . . . שהוא גילוי אור
אין סוף ב"ה בעולם הזה הגשמי תלוי במעשינו
ועבודתנו כל זמן משך הגלות".

בפלוגת תנאי בדין תערובת תרומה יבש ביבש

יקשה בטעם ר"י דתאנים שחרות מעלות את הלבנות אף שלא נתערבו ממש זב"ז, וכן בטעם ר"ע שתלה בידיעת האדם ולא במציאות / יסיק דאיפליגו בגדר תערובת יבש ביבש אם היינו תערובת בחפצא (כלח בלח) או דעיקרו הוא תערובת בידיעת הגברא / יבאר דע"פ הירוש' דעת ר"ע הוא גדר שלישי בתערובת – ספק בידיעה הגורם חלות בהחפצא

כט) את מקדשו ממנו אמרו חכמים דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו" (רמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הט"ז, והוא מספרי פרשתנו שם. ירושלמי תרומות פ"ד ה"ז)²].

וגבי ביטול זה במאה וא' שנינו במס' תרומות (פ"ד מ"ח): ר' יהושע אומר תאנים שחורות מעלות את הלבנות לבנות מעלות את השחורות (תאנה של תרומה שחורה או לבנה שנפלה למאה תאנים של חולין חציין שחורות וחציין לבנות כולן מצטרפין לבטלה . . ואם שחורה נפלה מעלה אחת מן השחורות ואם לבנה מעלה

א.

יקשה בטעם ר"י דתאנים שחרות מעלות את הלבנות אף שלא נתערבו ממש זב"ז, וכן בטעם ר"ע שתלה בידיעת האדם ולא במציאות

בדיני ביטול תרומה שנתערבה בחולין, פסק הרמב"ם בהל' תרומות (פ"ג ה"א) דביטולה במאה וא', וכדעת ר"א בפ"ד דתרומות (מ"ז) שה"תרומה עולה באחד ומאה¹ ["למה סמכו על שיעור מאה בתרומות שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל שנאמר (פרשתנו יח,

2) וראה לקמן הערה 9.

1) וראה נ"כ שם.

ובטעמו של ר"ע שמחלק בין ידוע מה נפל ואינו ידוע, כתבו (ר"ש. פי' הרא"ש. רע"ב – סוף משנה), בדידוע איזו תאנה נפלה, שחורה או לבנה, "אין מעלות לפי שיכול לאכול האחרות, וכיון דמותרות הן אין מסייעות לבטל, אבל אם אין ידוע אם שחורה נפלה או לבנה נפלה כיון דכולן בספק איסור מעלות זו את זו".

וצריך להבין טעמו של ר"י – מה בכך "שאם ה' רוצה ה' דורסן ומערבן הכל ביחד", הרי בפועל לא טחנן ודרסן, ואיך מעלות זו את זו?

וכן צ"ע בדעת ר"ע – מה בכך שהאדם אינו ידוע אם שחורה היתה או לבנה ו"כולן בספק איסור", הרי ספק זה הוא רק בהידיעה **דהאדם**, אבל **במציאות** – לא נתערבה התרומה במאה (שהרי תאנה לבנה אינה מתערבת עם תאנה שחורה (וכן להיפך), ובלשון התוספות (ד"ה והתחתונות – זבחים עג, א (בדברי ר"א)) "אין השחורות ראויות להיות בספק דימוע שלעולם השחורות ניכרות מתוך לבנות"; ואין כאן תערובת של אחד ומאה?⁵

ב.

יסיק דאיפליגו בגדר תערובת יבש ביבש אם היינו תערובת בחפצא (כלח בלח) או דעיקרו הוא תערובת בידיעת הגברא

ויש לומר, שר"א ר"י ור"ע פליגי בכללות גדר ביטול בתערובת יבש ביבש. ובהקדים לתערובת יבש ביבש אינה דומה לתערובת לח בלח, שזו היא תערובת ממש, שנעשו מציאות

אחת מן הלבנות והשאר חולין כשהיו. רע"ב) . . רבי אליעזר אוסר (אם שחורה נפלה השחורות אסורות ואם לבנה נפלה הלבנות אסורות. רע"ב). ורבי עקיבא אומר בידוע מה נפלה (שחורה או לבנה) אין מעלות זו את זו, וכשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו (וברמב"ם ריש פי"ד מהל' תרומות נפסקה הלכה כר' עקיבא, ד"אם אין ידוע אם שחורה היתה ואם לבנה, עולה באחד ומאה מן הכל").

והנה טעמו של ר"א האוסר בדין זה, לכאורה מובן בפשטות, שהרי במציאות לא נתערבה התרומה אלא בחמשים (אם לבנה – בין חמשים הלבנות, ואם שחורה – בין חמשים השחורות), וממה נפשך ליכא מאה מהמין שנפל.

וכתב הרע"ב על המשנה שם³, שר"י ס"ל, שכיון "שאם ה' רוצה ה' דורסן ומערבן הכל ביחד"⁴, לכן כולן מצטרפין לבטלה [ואף שאין מבטלין איסור לכתחילה, מבאר התו"ט (במשנה תרומות שם) ד"הני מילי להרבות בהיתר כדי לבטל האיסור, אבל בכה"ג שאינו מרבה בהיתר אלא משנה האיסור מכמות שהי' ומפרידן כאשר ה' מקדם כדי לערבם יחד בכה"ג נ"ל דשרי לבטל לכתחילה"].

(3) וראה הערה הבאה מדברי עוד מפרשים.

(4) ובר"ש שם ד"ה ר"א כתב, דבר פד' בירושלמי שם מפרש, דהוא "משום דאם רצה טוחן ומתיר". ולפנינו בירושלמי אי' "בר פד' אמר טוחן ומתיר (ואף על גב דבר פד' אמר אין בלילה אלא ליינן ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללות)", והיינו (א) שא"ז בפי' דעת רבי יהושע, (ב) לא נאמר שכיון שאם רצה לטחון בטל לכן מותר גם בלי טחינה, אלא "טוחן ומתיר", ובפי' פ"מ דהכוונה כפשוטה, ש"טוחן ודורס את כולן שיהיו נבללין זה עם זה ומתיר אותן ע"י כך". ואולי היתה לפני הר"ש גירסא אחרת בירושלמי, או שמפרש כן דברי בר פד' – ראה תוס' אנשי שם למשניות שם. ואכ"מ.

(5) ראה במשנה ראשונה למשנה תרומות פ"ד שם, מ"ש לבאר מחלוקת התנאים שם. ובכמה מפרשי המשנה והירושלמי שם.

הי' דורסן ומערבן הכל ביחד" (אף שלא דרסן ועירבן): הדריסה בתאנים היא (לא רק בגדר "אם הי' רוצה" סתם, אלא זוהי) דרך הכל לדרוס התאנים⁸; וכיון שתערובת דיבש ביבש הוא (לא התערובת בפועל, במציאות, בהחפצא, אלא) התערובת שבידיעת ומחשבת האדם, ס"ל לר"י, דכיון דרגיל ובמילא ברצונו לדרוס התאנים, הרי ברצונו (ומחשבתו) של האדם אינו מפריד ומחלק בין השחורות והלבנות וה"ז⁹ תערובת כל המאה ברצון ומחשבת האדם.

ג.

יבאר דע"פ הירוש' דעת ר"ע הוא גדר שלישי בתערובת – ספק בידיעה הגורם חלות בהחפצא

והנה בירושלמי (תרומות שם ה"ז) יש פלוגתא בדעת ר' יהושע, אם זה שמעלות זו את זו הוא גם בידוע איזו נפלה (שחורה או לבנה), או דבידוע איזו נפלה גם ר"י ס"ל דאין מעלות זו את זו, ולפי זה, המחלוקת בין ר' יהושע לרבי עקיבא היא, "בשידע ושכח, על דעת' דרבי יהושע מעלה על דעת' דרבי עקיבא אינו מעלה" ("רבי יהושע ס"ל שכיון דשכח הוי כאינו ידוע לו בשעת שנפלה, ור"ע ס"ל שהואיל וידע בשעה שנפלה אין מעלות

אחת שאי אפשר להפריד ביניהם, משא"כ יבש ביבש שכל אחד נפרד בפני עצמו, אלא שהאדם אינו יודע איפה נמצא האיסור. ומעתה יש לחקור בביאור גדרה של תערובת זו, דמצינו לומר בשני אופנים: (א) גדר תערובת יבש ביבש אכן שונה מגדר תערובת לח בלח, שאינה תערובת בהחפצא אלא רק מצד הגברא, שבידיעת האדם יש תערובת של איסור בהיתר, אבל גם זה מספיק לבטל האיסור. (ב) גם תערובת יבש ביבש היא בהחפצא, כי גדר "תערובת" הוא זה שאי אפשר להכיר בין ההיתר והאיסור.

וזהו טעם פלוגתת ר"א (שאוסר) ור"י ור"ע:

ר"א ס"ל שגם גדר תערובת יבש יבש צ"ל בהחפצא, ולכן ס"ל שאין הלבנות יכולות להעלות את השחורות (וכן להיפך), שאין כאן תערובת במציאות, וכנ"ל בלשון התוספות שאי אפשר שיתערבו כי לעולם ניכרות בפ"ע.

משא"כ ר"י ור"ע ס"ל דתערובת יבש ביבש מספיק גם כשהוא רק מצד הגברא, בידיעת האדם (שאינו ידוע⁷ היכן האיסור). וזהו גם טעמו של ר"ע דס"ל ד"כשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו" – מחמת תערובה בידיעת האדם, ובנדוד בידיעתו הם מעורבין בכל המאה.

ועפ"ז יש לבאר גם טעמו של ר"י דס"ל שכולן מצטרפין לבטלה לפי "שאם הי' רוצה

8 ראה משנה ראשונה למשניות שם מ"ח סד"ה ר"י, שתירץ כן קושיית התו"ט על הרע"ב הא אין מבטלין איסור לכתחילה. וראה תוס' אנשי שם שם בסופו. וברידב"ז לירושלמי תרומות שם ה"ז מפרש בר"ש ורע"ב 'וכיון שבידו לעשות כן ע"כ עולה" (אלא שביאורו הוא באו"א מהמבואר בפנים).

9 ולהעיר דמן התורה אף תרומה בטלה ברוב ואיסור דימוע בפחות ממאה ואחד הוא מדרבנן, ודרשת חז"ל הנ"ל (בחצא"ר ריש ס"א) היא אסמכתא בעלמא (ראה רמב"ם הל' תרומות ספ"ד. תוד"ה ועולה – ב"מ נג, א. ד"ה אתי דימוע – נדה מז, א. ועוד).

6 להעיר מב' הדיעות בגדר ביטול ברוב, אי משום דאזלינן בתר רוב ותולין בכל א' שהוא מן הרוב (ההיתר), או שהאיסור מתבטל ונהפך להיות היתר – ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' בטול ברוב בתחלתו. וש"נ.

7 לא רק להאדם, אלא לכל בני אדם, וגם א"א לברר. ולהעיר משו"ע יו"ד סצ"ח ס"ג. ט"ז שם סק"ו. ואכ"מ.

אנו אומרים שהתערובת שמצד ידיעת האדם פועלת חלות דין תערובת, וכאילו נפלה במאה, אבל כאשר בשעת הנפילה ידע, ונמצא דבדעת האדם לא היו השחורות והלבנות מעורבות, אין השכחה שלאח"ז יכולה לחדש בהתאנים, מאחר שמצד התאנים הרי הלבנות והשחורות אינן מעורבות, ושכחה אינה יכולה לעקור מציאות זו (וגם לעקור את ידיעת האדם בשעת הנפילה, שהי' ידוע לו אם שחורה נפלה או לבנה נפלה).

בסגנון אחר: כדי שידעת האדם תפעול דין בהחפצא, התאנים השחורות והלבנות, שמצ"ע אינן מעורבין, צריך להיות שינוי בתאנים עצמן, שנפלה שחורה או לבנה, שבזה נעשה כאן עירוב במציאות, שהתאנה השחורה היא בתוך השחורות, ואז כאשר אין ידוע איזו מהם נפלה, הרי העירוב בדעת האדם פועל עירוב בהתאנים שנפלה בהן תאנה של תרומה, אבל כאשר ידע ושכח, אין שכחת האדם מערבת התאנים שבמציאות אינן מעורבין.

ויש להסביר הטעם שענין זה, דידיעת ומחשבת האדם בכוחה לפעול בדבר שחוץ ממנו, מפורש בתרומה דוקא – כי יסוד הדין דמחשבה פועלת מפורש בנוגע לתרומה, שלמדין ממ"ש (פרשתנו יח, כז) "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן", "במחשבה בלבד תהי' תרומה" (רמב"ם הל' תרומות פ"ד הט"ז. שו"ע יו"ד סשל"א סעיף מו)¹¹.

ואף שבנדו"ד המדובר אינו בדין הפרשת וקדושת תרומה אלא בדין ביטולה של התרומה, שהתאנים מותרות באכילה, מ"מ זה נובע מכך

זו את זו, אע"פ ששכח אח"כ" (פני משה שם). והרמב"ם שפסק כר' עקיבא (כנ"ל), פסק ג"כ כדברי הירושלמי, ד"ידע מה היתה אחר שנפלה ושכח הרי כולן מדומעות".

ולכאורה צ"ע סברת ר"ע למה כשידע ושכח כולן מדומעות ואין מבטלות זו את זו, הרי עכשיו כולן בכלל ספק איסור? ואין לומר דכיון שכבר נדמעו החמשים (כשידע), שוב אין מתבטלים אח"כ כששכח¹⁰ – שהרי מפורש במשנה (תרומות פ"ה מ"ט. רמב"ם שם פ"ג ה"י) "סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה (סאה) ואח"כ נפלו שם חולין אם שנג מותר", דאף שמתחלה לא היו מאה לבטל ונדמעו, הרי כשאח"כ נפל שם עוד בשוגג מצטרפין לבטל, ולמה לא נאמר גם כאן דכאשר שכח (וה"ז שוגג) הרי כולן בספק איסור ומצטרפין לבטל?

ויש לומר, שלדעת הירושלמי (ופסק הרמב"ם) – סברת ר"ע היא אופן שלישי בגדר תערובת יבש ביבש. דלדעת ר"י כל גדר התערובת הוא אך ורק בידיעת ומחשבת האדם, אבל ר' עקיבא ס"ל, דאף שיסוד תערובת יבש ביבש הוא מצד ידיעת ומחשבת האדם, הרי המצב בידיעת האדם פועל על החפצא. שזהו חידוש התורה בדין תערובת יבש ביבש, דאף שמצד המציאות עצמה, אין האיסור מעורב ממש בההיתר ורק שאינו ניכר בפ"ע, וא"כ יסוד גדר התערובת הוא מצד המצב של ידיעת האדם, הרי מצב זה בידיעת האדם פועל שינוי במציאותו של הדבר, כאילו הם מעורבים ממש.

ולכן חלות דין תערובות מצד ידיעת האדם היא רק כאשר לא ידע בשעת הנפילה, שאז

10 ראה מלאכת שלמה כאן מ"ט מפ"י הר"ש שיריליו "דכיון דנאסרו נאסרו".

11 וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתנ"ז סי"ח.

שבדיני תרומה מחשבת האדם יש לה כח מיוחד¹².

נה, א**). ומעין זה בנדו"ד, דידיעת ומחשבת האדם פועלת על חפץ שחופץ ממנו שנעשה מותר באכילה. ומצד הכשרות באכילה לישראל*** הרי זה גופא עלי' בהדבר, כנ"ל.

ועיי"ע בלקו"ש חל"ח ע' 4-63 – הלימוד מכל זה על גודל הזהירות הנדרשת ממחשבה בלתי טובה, והנזק העלול ממנה (ראה זכרי' ז, יו"ד. ח, יז), ועל גודל מעלת ותועלת המחשבה בטובת הזולת.

** וראה בכל הנ"ל (בנוגע לתרומה במחשבה) אנציקלופדי' תלמודית כרך יו"ד ע' רעו ואילך. וש"נ.

*** כידוע שדברים שאפשר שהאדם יעשה בהם מצוה וכיו"ב הם למעלה משאר דברים שאינם ראויין שהאדם יקיים בהם מצוה (או לומר ברכה עליהם וכיו"ב) – ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתפג. ע' תתקסא. ועוד.

12) ובעומק יותר יש לומר (ע"ד הרמז), שגם ע"י התרת כל התאנים לאכילת ישראל נפעל בהם ע"ד הפרשת תרומה, וכדיוק לשון המשנה "מעלות זו את זו", אף שהכוונה היא שהותרו באכילה, כי זה גופא שהתאנים הותרו באכילה לישראל פועל בהם עלי', גם לפני שהאדם אוכלם. והוא ע"ד ענין התרומה שישנה במחשבה (קידושין מא, ב), כי גם להדיעות דאין המחשבה פועלת שתהא תרומה, הרי עכ"פ מועלת להתיר הטבל באכילה (ראה לקוטי לוי"צ – אגרות קודש (ע' דש ואילך). וש"נ)*, דנותן עיניו בצד ובמחשבה – גיטין לא, א; מנחות

* וראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"ד ט"ב הערה 8 (אגרות – קה"ת, תשמ"ז – ח"א ע' רלט בהערה).

חשוב טוב ויהי' טוב

הוראת רבותינו טראכט גוט, וועט זיין גוט הכוונה שהמחשבה תועיל
לפלא אז מ'רעט און מ'רעט [מדברים ומדברים] וכשמגיע לפועל – כאו"א חושב שהכוונה למי
שהוא אחר לא אליו!

כו"כ פעמים מובא פתגם – הוראת רבותינו נשיאנו טראכט גוט, וועט זיין גוט [חשוב טוב
ויהי' טוב] (שהכוונה שהמח' תועיל בזה) – ובהיפך מזה "ממציא" מחשבות באופן הפכי, ולמרות
שנמצאים בחודש אדר שנצטוינו להרבות בשמחה, שרוי בעצבות (עיינ תניא בזה) וכו'.

וחותמים בדבר מלכות: טראכט גוט וועט זיין גוט – בנראה ובנגלה.

(אג"ק ח"כ אגרת ז'תריג)

אין לחכות בשמחה עד שיוטב המצב, אלא להקדימו וזה ימהר הענין

זה עתה נתקבל מכתבו . . בו כותב אודות מצבו עתה.

והנה בטח שמע פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש (א"ז של כ"ק מו"ח אדמו"ר) די וועלט זאגט אז

לקראת שבת

כג

מען קען ניט ארונטער דארף מען אריבער און איך האלט אז מען דארף לכתחלה אריבער [העולם אומרים שאם אין ביכולת לעבור מלמטה, אזי יש לעבור מלמעלה, אבל אני סבור שמלתחילה יש לעבור מלמעלה],

וה"ה בנדון זה שאע"פ שלכאורה צריך לחכות בהשמחה גלוי' עד שיוטב מצב הבריאות בפועל, הנה יש מקום לומר ע"פ נוסח הנ"ל להקדים השמחה על הטבת הבריאות אף שלע"ע אינה בגלוי, וזה עצמה ימהר הענין,

והוא ע"ד הפתגם שנשמע כמה פעמים מנשיאי חב"ד, טראכט גוט וועט זיין גוט, ופשיטא שכשמביאים זה בדבור של שמחה ובמעשה של שמחה, וביחוד בהנוגע לכת"ר אשר ע"י עטו טע סופרים יש בידו להשפיע על הרבים בהאמור, הרי ידוע שכר הני בדוחי (תענית כב, א).

(אג"ק חט"ז אגרת ו'כו)

אין לחדש סברות של מרה שחורה, שזהו סגולה שלא יבוא הדבר לידי פועל

במענה על מכתבו, שבו נראה שעדיין לא פעלתי עליו רוממות הרוח, וכמדומה שכבר אמרתי לו כמה פעמים, שעפ"י המבואר בספרים – לאו דוקא בספרי חסידות – הנה אין לחדש סברות של מרה שחורה בעולם, שזהו סגולה שלא יבוא הדבר לידי פועל, ולא רק שאין לחדש בדבור – וע"ד המובא בדא"ח (כמדומה שנדפס בסוף סידור מאה שערים) שהרב המגיד כשהי' נופל לו סברא הי' אומרה בדבור כדי להמשיכה בעולם – אלא שאפילו במחשבה אין לחדש סברא כזו והטעם כנ"ל, והוא מובן ג"כ מפתגמי כ"ק נשיאינו רבוה"ק שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו אומרים, טראכט גוט ווע[ט] זין גוט.

בטח נדמה לו שקשה במאד לפעול על כח המחשבה בהנ"ל, ובלית ברירה ילביש כח המחשבה במחשבה דתורה, ומהטוב ברוחניות יומשך ג"כ טוב בגשמיות.

והמורם מכל הנ"ל, אשר ככל מה שיתחזק בבטחונו עד שיפעול גם על המחדו"מ שלו, הרי יתגשם הדבר במוחש יותר לפרנסה בהרחבה בגשמיות וגם ברוחניות...

(אג"ק ח"ו אגרת א'תשצב)

כשהאדם עומד בשמחה ובשביעת רצון, הרי זה עצמו מטיב המצב

מ"ש אשר מעבודתו אין לו נחת וכו' ועבודה קשה היא וכו'.

הנה היפך השכל ישנם כמה אנשים שהונח אצלם שאין צריך להראות פנים שוחקות ושביעת רצון מהאופן שהשי"ת מנהיג את העולם בכלל ועניניהם בפרט, כיון שהרי אפשר שיתפרש הדבר

לקראת שבת

שהם מסתפקים במה שיש להם, וככל שהוא טוב הרי אפשר שיהי' טוב עוד יותר, ולכן צריך לעמוד בטענות תמידיות מהקושי ובמרירות על כל צעד וענין,

והנה מובן שזהו היפך הוראת תורתנו הק', ומכש"כ וק"ו ממרז"ל על הפסוק כל הנשמה תהלל י"ה, שעל כל נשימה ונשימה צריך להלל, עאכו"כ כשבאה הצלחה בהעבודה . . ונוסף על כל זה הרי פסקו בזהר הק' שכשמראים פנים עצובות מעוררים ח"ו עד"ז גם מלמעלה ובההשפעה שמלמעלה, משא"כ כשהאדם עומד בשמחה ובשביעת רצון איך שיהי' מצבו, הרי זה עצמו מטיב המצב ובא פון גוט צו נאך בעסער [מטוב, לטוב גדול יותר] [יעוין בזח"ב קפ"ד ע"ב].

ואין רצוני להאריך, כי מסופקני אם ישנה זה את ההרגל בהנהגה שלו הנ"ל (אף שתקותי שעדיין לא נהפך לטבע שני אצלו), ובפרט שגם שורות אלו מספיקות להבהיר את המצב כמו שהוא, והשי"ת יזכהו לראות את אשרו שהעמידוהו בקרן אורה, וצריך להודות ולהלל על מה שמצליח . . בהשתדלות שעד עתה.

(אג"ק חי"א אגרת ג'תשו)

גם הדאגה ממילי דשמיא אסורה

לכן גזרו אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע אומר, אשר הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה ואסורה באיסור גמור ומוחלט ודנוהו בדין ארבע מיתות, לגרשה מנחלת חסידים ולעקר אחרי' אשר לא תשאר ממנה גם ריח דריח רע המביא הפסד רב

דואג ועצב ומפני זה אינו מביט על בריאותו

שלום וברכה!

תודה לא-ל אשר הנתוח עלה יפה ונתרפא והשי"ת יחזק את בריאותו ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים שיוכל לשקוד בעבודתו הפורי' בלימוד ברבים והתעסקותו בענייני דרכי החסידים והחזקת הישיבות אשר הוא זכות גדול.

ועתה הנה שמוע שמעתי אשר הוא דואג ועצב ומפני זה אינו מביט על בריאותו והנהגתו באכילה ושתי' ושינה, כמובן אשר זה מפריע גם עבודתו בהרבצת תורה והחזקת עוסקי בעבודה ולומדי תורה.

אזכנתו של היצר הרע

והנה נודע לכל לומדי תורת החסידות כי כללית ענין הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה אשר לא לבד שצריכים להתרחק ממנה כי אם צריכים לעקרה משרשה ומקורה להיותה אסקופה נדרסת לכל מיני רע.

רז"ל אמרו כך הוא אומנתו של היצה"ר, הנפש הבהמית שבאדם הוא אומן גדול, ואומנתו הוא אשר בא לכל אדם ואדם באופנים שונים, לקטנים אמצעים וגדולים לכל אחד ואחד לפי ערכו.

לפעמים בא הנה"ב עטוף בטלית שאינו שלו בדמותו של היצר טוב, מזכיר את האדם עניניו מוכיחו ומייסרו, ומייעצו ללמוד בספרי מוסר ומאיים עליו, וכל כוונתו להשפיל את האדם ולהטרידו מעבודתו בהענינים אשר האדם עושה.

וזהו כל כוונתו של היצה"ר להטריד את האדם ולבלבלו מלהתעסק בענינים טובים, וכאשר רואה אשר אי אפשר לו רק באופן כזה של ענין של יראת שמים, הנה מתלבש בלבוש זה בכדי להפיק זממו הרע, דמהאי טעמא נקרא אומן. אשר ענין פתוייו והסתתיו עושה באומנת כזו אשר בעת שהוא מוכיח ומייסר על איזה דבר שהוא לא טוב או רע, אי אפשר להכיר פרצופו האמיתי אשר זהו היצה"ר.

לכן גזרו אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע אומר, אשר הדאגה והעצבות גם ממילי דשמיא היא מדה רעה ואסורה באיסור גמור ומוחלט ודנוהו בדין ארבע מיתות, לגרשה מנחלת חסידים ולעקר אחרי' אשר לא תשאר ממנה גם ריח דריח רע המביא הפסד רב.

אבותנו רבותנו הקדושים זי"ע באהבתם הגדולה לכל ישראל בכלל ולעדת החסידים בפרט, אשר על הדרכתם וחינוכם מסרו נפשם הקדושה להיות כי כל אחד ואחד הי' להם כבבת עינם ממש, הרי כל פרט בטבעי בנ"א גם היותר קל הי' להם כקורת בית הברד להתענין בו לטהרו ולזככו מכל סיג ופסולת וליפותו ביופי אחר יופי במעלת טבעי בני אדם עפ"י התורה והמצוה.

יתבונן בגודל זכות לימוד התורה ברבים שזה בכלל מזכוי הרבים

והנה בענין הדאגה ממילי דשמיא הנה מצינו בזה תורה שלמה ומסודרה באופן הנהגת מרירות מזמן לזמן בזמנים מיוחדים הקבועים והמסוגלים לזה.

אז גם אז הנה גדלה האזהרה וההוראה מאבותנו רבותנו הקדושים זי"ע המזהירים לקצר בזה, אשר מכל זה מובן גודל ההיזק אשר סם מרפא זה יכול להביא, כדוגמת סם מרפא חזק מאד אשר כמה טפות ממנו הוא מרפא, ואם יוסיפו איזה טפות הוא מסוכן, וכן הוא בענין המרירות אשר רק כשהוא במדה ובמשקל הוא מרפא.

וידוע דמרירות גורם שמחה, דאחר אשר התמרמר בנפשו על אותו הענין שזכר בו והתחרט עליו בחרטה גמורה הוא שש ושמח ומוסיף אומץ בעבודתו, ועשה טוב, אשר בזה הנה לא זו [בלבד] שמתכפר לו עונו אשר חטא ואשם אלא ה' אור לו באור תורה ומצוה.

ועתה הנה ישים אל לבו להתבונן הדק היטיב בכל האמור בזה, ויתבונן בגודל זכות לימוד התורה ברבים שזה בכלל מזכוי הרבים, ובגודל ענין החזקת עובדי ה' ולומדי תורה אשר אין לו שיעור

לקראת שבת

כז

כלל בגובה רום מעלתם ויתבונן גודל ההיזק בהעדר העובדות הנ"ל ע"י הפרעת העצבות הבאה מטעם היצה"ר, ויגביר דעתו וכח בינתו להיות המוח שליט על הלב, ויגרש את עצבותו ויתנהג בסדר נכון באכילה ושת' ושינה, ואם דרוש יקח הסמי מרפא אשר נותנים לו הרופאים, ולכלל לראש יהי' בשמחה וטוב לבב וישוב לאיתנו בחיזוק כחותיו אשר השי"ת יחזקהו ביתר שאת ועז ושוב ישוב לצבא עבודתו בהרבעת תורה ברבים והחזקת עובדי ה' ולומדי תורה, ויראה רוב נחת בבני ביתו יחיו.

ידידו הדו"ש ומברכו.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שנו ואילך)

פרחי שושנים באילנא דחיי

[לחביבותא דמילתא מצורף המכתב דלקמן:]

במענה על מכתבו אודות חלישות בריאות ידידנו הנעלה והנכבד וו"ח אי"א מוה"ר ... הנה כתבתיו אליו בארוכה אמיתית הענין באשר הוא והנני מקוה אשר לבקשתו את האמת ודרישתו ארחות חיים עפ"י תורת החסידות הנה בטח יקיים הוראתי לשמור בכל אשר כתבתי לו, והשי"ת ישלח לו רפואה ויחזקהו שיוכל להוסיף אומץ בעבודתו הפורי' לטוב לו ולב"ב שי' בגו"ר.

ובזה הנני לתת לו את תודתי אשר כתב לי והודיעני בדבר ידידנו ... שי' הנ"ל ורואה אני בזה קיום מצות אהבת ישראל עפ"י תורת החסידות ברגש פנימי שהוא הגבה למעלה באין ערוך מכמו אהבת אחים כשרים, ואשר ענינים אלו הן המה פרחי שושנים באילנא דחיי בתורת החסידות והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

ידידו הדו"ש ומברכו.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שנח-ט ואילך)

